

SİVİL DARBENİN DÖRDÜNCÜ YILINDA TÜRKİYE

15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişiminin ardından 20 Temmuz 2016'da ilan edilen olağanüstü hal, olağanlaşarak bir sivil darbe rejimi haline geldi. Sivil darbe ile Türkiye, hak ve özgürlüklerin yoğun bir şekilde ihlal edildiği, yasama yetkisinin gasp edildiği baskıcı bir tek adam rejimine dönüştü.

20.7.2020

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

İNSAN HAKLARINDAN SORUMLU GENEL BAŞKAN

YARDIMCISI

GÖKÇE GÖKÇEN

SİVİL DARBENİN DÖRDÜNCÜ YILINDA TÜRKİYE

15 Temmuz 2016'da meydana gelen darbe girişiminin ardından 20 Temmuz 2016'da ilan edilen olağanüstü hal, yedi kez uzatılarak iki yıl yürürlükte kaldı. Ancak birçok OHAL KHK'siyle kanunlar, 2017'de anayasa değiştirildi ve OHAL uygulamaları günümüze kadar sürerek rejim, bir sivil darbe rejimi haline geldi.

I. 15 Temmuz Araştırılmadı, FETÖ'nün Siyasi Ayağı Ortaya Çıkarılmadı

15 Temmuz darbe girişiminin ardından FETÖ'nün örgütlenme ve yapılanmasına ilişkin birçok soru aydınlatılmaya muhtaçtı. Kamu kurumlarında 125.000'den fazla FETÖ ile irtibatlı olduğu iddia edilen kişi bulunurken bu kişilerin atamalarını yapan siyasi ayağın ortaya çıkarılması iktidar tarafından istenmedi. Muhalefetin hiçbir önergesi kabul edilmedi.

TBMM Darbe Araştırma Komisyonu çalışmalarına son verirken Komisyon'un raporu meclisten ve kamuoyundan saklandı. Böylece 15 Temmuz şehitlerimizin yakınları başta olmak üzere tüm Türkiye'nin darbe girişimine kadarki sürece ve bundan sonra benzer yapılanmalarla nasıl mücadele edileceğine dair bilmek istediği gerçekler halktan gizlendi.

Genel Başkanımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun FETÖ'nün siyasi ayağına ilişkin hiçbir sorusu yanıtlanmadı. Bylockçuların listesinin, 15 Temmuz gecesi bakanların ve siyasetçilerin nerede olduğu, HTS kayıtları açıklanmadı. Devletin kozmik odasına FETÖ'nün neden sokulduğu, istihbarat raporlarına ve Milli Güvenlik Kurulu kararına rağmen FETÖ yapılanmasına ilişkin neden işlem yapılmadığı soruları cevaplanmadı. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın FETÖ hakkında 2004 Milli Güvenlik Kurulu kararını Bakanlar Kurulu'nun imzasına açmayarak siyasi riski aldığı hatırlatıldı.

II. Darbenin Siyasi Ayağı Yargılanmazken Mahkemeler Dolup Taşıyor

Cumhuriyet başsavcılıklarında ihbar dosya sayısı **2018'de 89 bin 817** iken bu sayı 2019'da büyük bir artış göstererek **207 bin 408'e** yükseldi.

Adli yargıda Cumhuriyet başsavcılıklarına gelen toplam dosya sayısı 2015 yılında **7 milyon 183 bin 574** iken 2018'de **9 milyon 252 bin 208** olarak **2 milyon 68 bin 634** arttı.

Ceza mahkemelerinde yıl içinde açılan dosya sayısı 2016'dan bugüne **356 bin 343** artış gösterdi. 2016'da bu sayı **1 milyon 328 bin 140** iken 2017'de **1 milyon 421 bin 877**, 2018'de **1 milyon 601 bin 160**, 2019'da **1 milyon 684 bin 483** oldu.

Ceza mahkemelerinde verilen karar sayısı yıllara göre, 2016'da **3 milyon 303 bin 379** karar sayısı, 2017'de **3 milyon 320 bin 765'e**, 2018'de **4 milyon 67 bin 380'e** ve 2019'da **4 milyon 447 bin 362'ye** yükseldi. Mahkumiyet kararları ise 2016 yılında **1 milyon 429 bin 851** iken bu sayı 2017'de **1 milyon 452 bin 445'e**, 2018'de **1 milyon 958 bin 81'e** ve 2019'da **2 milyon 82 bin 514'e** yükseldi. Darbe girişiminin yaşandığı 2016 yılından bugüne yıl başına verilen mahkumiyet kararı **652 bin 663** arttı. 2019 yılında ceza mahkemelerinin verdiği mahkumiyet kararları, tüm kararların **%46,8'i** oranıyla neredeyse yarısını oluşturdu.

Mahkemelerin verdiği hapis cezaları da OHAL ilanından bugüne önemli ölçüde artış gösterdi. 2016'da **376 bin 172** hapis cezası kararı verilmişken, bu sayı 2017'de **387 bin 743'e**, 2018'de **549 bin 216'ya**, 2019'da ise **592 bin 668'e** yükseldi. Böylece hapis cezaları olağanüstü halin ilan edildiği 2016'dan itibaren 216 bin 496 ile **yüzde 57** artmış oldu.

Açılan davalarda suç türleri içinde anayasal düzene karşı suçlar 2017'de **183 bin 221** iken, 2018'de **123 bin 207** ve 2019'da **90 bin 612** oldu. Devletin egemenliğine karşı suçlardan açılan davalar 2017 yılında **7 bin 52** iken 2018'de bu sayı **6 bin 326'ya**, 2019'da ise **13 bin 990'a** yükselmiştir.

Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan suçlardan verilen karar sayısı 2018'de **24 bin 983**, 2019 yılında **23 bin 728'dir**.

Terör suçları bakımından verilen bu kararlar arasında 2017 yılında **6 bin 612 mahkumiyet ve 3 bin 395 hükmün açıklanmasının geri bırakılması** kararı verilmişken 2018 yılında **6 bin 299 mahkumiyet ve 5 bin 397 hükmün açıklanmasının geri bırakılması**, 2019 yılında ise **4 bin 818 mahkumiyet ve 5 bin 450 hükmün açıklanmasının geri bırakılması** kararı bulunmaktadır.

Karara bağlanan davalarda anayasal düzene karşı suçların yıllara göre dağılımı şu şekildedir:

- 2015 ve öncesi – **bin 395**
- 2016 – **3 bin 287**
- 2017 – **25 bin 381**
- 2018 – **38 bin 607**
- 2019 – **44 bin 178**

Karara bağlanan davalarda malvarlığına karşı suçların yıllara göre dağılımı şu şekildedir:

- 2015 ve öncesi – **52 bin 432**
- 2016 – **27 bin 567**
- 2017 – **71 bin 079**
- 2018 – **204 bin 256**
- 2019 – **202 bin 198**

Karara bağlanan davalarda vücut dokunulmazlığına karşı suçların yıllara göre dağılımı şu şekildedir:

- 2015 ve öncesi – **22 bin 704**
- 2016 – **23 bin 453**
- 2017 – **60 bin 554**
- 2018 – **225 bin 004**
- 2019 – **191 bin 974**

Karara bağlanan davalarda genel ahlaka karşı suçların yıllara göre dağılımı şu şekildedir:

- 2015 ve öncesi – **2 bin 289**
- 2016 – **bin 140**
- 2017 – **3 bin 446**
- 2018 – **12 bin 800**
- 2019 – **11 bin 948**

Karara bağlanan davalarda genel tehlike yaratan suçların yıllara göre dağılımı şu şekildedir:

- 2015 ve öncesi - **bin 637**
- 2016 – **bin 757**
- 2017 – **5 bin 220**
- 2018 – **51 bin 457**
- 2019 – **83 bin 548**

Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki suçlardan yıllara göre verilen karar sayıları şu şekildedir:

- 2015 ve öncesi – **bin 216**
- 2016 – **bin 307**
- 2017 – **2 bin 558**
- 2018 – **6 bin 539**
- 2019 – **9 bin 335**

III. KHK'liler Yıllardır OHAL Komisyonu Mağduru

OHAL döneminde KHK'lerle yapılan tedbir işlemleriyle, **3 bin 213** kişinin rütbesi alındı, **270** yurt dışı öğrencisinin öğrencilikle ilişkisi kesildi, **2 bin 761** kurum ve kuruluş kapatıldı, **125 bin 678** kişi kamu görevinden çıkarıldı. Toplam **131 bin 922** tedbir işlemi uygulandı.

OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu 22 Aralık 2017'de karar verme sürecine başladı. Komisyon'a **126 bin 300** kişi başvurdu. 3 Temmuz 2020 itibariyle Komisyon, **108 bin 200** karar verdi. Komisyon'un verdiği kararlardan **yalnızca 12 bin 200**'ü kabul, **büyük çoğunluğu olan 96 bin'i** ret kararı oldu.

Komisyon kararları kamuya açıklanmadı. Komisyon'un değerlendirme kriterleri içinde Bank Asya'ya para yatırma, Bylock, FETÖ ile iltisaklı sendika ve kurumlara üyelik veya yöneticilik gibi kriterlerden söz edilse de hangi kriterin hangi koşullara göre uygulanacağına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte ceza soruşturması ve kovuşturmaları bakımından Komisyon Bilgi Notu'nda şu ifadeler yer verilmiştir: "Komisyon tarafından yapılan inceleme ise öncelikle idari bir incelemedir. Bu kapsamda başvurucuların örgüt üyeliği ve mensubiyetinin yanında örgütle iltisak ve irtibatının olup olmadığı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda yapılan değerlendirmede, cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak karar verilmektedir." Dolayısıyla beraat ve takipsizlik kararı alanların ya da hiç yargılanmayanların Komisyon'dan ret kararı almaları mümkün olmuştur. **Evrensel hukuk ilkeleri ve Anayasa ile bağdaşmayan uygulama, bu şekilde itiraf edilmiştir.**

IV. Sivil Darbe Rejiminde Seçim Hakları İhlal Edildi

Olağanüstü hal ile birlikte KHK'liler kamu görevinden uzaklaştırıldı. Bununla birlikte KHK'lilerin belediye başkanı olması da adaylık sürecinde değil, Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçim sonrasında engellendi. KHK'li olan adaylar seçilmelerine rağmen belediye

başkanlığı görevleri gasp edildi, mazbatalar düşük oy alan ve Cumhuri İttifakı mensubu ikinci adaylara verildi.

Belediyelere kayyum atama ve belediye başkanlarını görevden alma usulü yaygın bir uygulama haline geldi. Cumhuriyet Halk Partili Yalova, Erdek, Urla ve Ceyhan belediye başkanları görevden alınırken 65 Halkların Demokratik Partili belediyenin 51'ine kayyum atandı.

YSK, mühürsüz oy kararıyla 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen referandumla anayasa değişikliklerinin meşruiyetini sorgulattı. Aynı YSK, sandığa giren oylar arasından yalnızca büyükşehir belediye seçimini iptal ederek İstanbul'da seçimleri tekrarlatarak bir skandala imza attı.

V. Artık Her Gün OHAL

OHAL döneminde yürütmenin yetkisi artar, yasama yürütmeye yetki verir. Ancak OHAL'in en önemli özelliği OHAL'e neden olan sebeplerin ortadan kaldırılması amacı ve bu rejimin geçiciliğidir. 20 Temmuz sivil darbesinden sonra alınan tedbirler adım adım kalıcılaştırıldı, OHAL rejimi olağan rejim haline getirildi.

OHAL döneminde 30 OHAL KHK'si çıkarıldı. Birçok kanun değiştirildi. Yapılan değişikliklerden en önemlisi 2017 Anayasa değişiklikleriyle tesis edilen tek adam rejimi oldu. Yeni anayasa ile anayasasız bir dönem inşa edildi, yasama, yürütme ve yargının birbiriyle ayrılığı tamamen ortadan kaldırıldı.

VI. Savunma Hakkı Sistemik Olarak İhlal Edildi

20 Temmuz 2016'dan bugüne 15 Temmuz günü bombalarla hedef alınan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkileri gasp edilerek yapılan kanun değişiklikleriyle gözaltı süreleri uzatıldı, avukat ve müvekkil görüşmelerine sınırlamalar getirildi, Anayasa Mahkemesi'nin geçmiş kararlarına aykırı olarak avukat ve müvekkil görüşmelerinde belgelere el konulması ve görüşmelerin izlenmesi imkânı getirildi. Avukatla temsil, örgüt faaliyeti kapsamında işlendiği iddia edilen suçlar bakımından üç avukatla sınırlandırıldı.

VII. Türkiye Özgürlüklerde Sınıfta Kaldı

Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye 2018 ve 2019 yıllarında 180 ülke arasında 157'nci, 2020 yılında ise 180 ülke arasında 154'üncü oldu. Türkiye Gazeteciler

Sendikası'na göre cezaevinde olan medya çalışanlarının sayısı 76. Cezaevindeki gazetecilerin arasında Müyesser Yıldız, Murat Ağirel ve Barış Pehlivan da bulunuyor.

Freedom House endeksine göre Türkiye, 2017 yılında 100 üzerinden 38 puanla "Kısmen Özgür" iken 2018 yılında 32 puanla, 2019 yılında 31 puanla, 2020 yılında ise 32 puanla "Özgür Değil" kategorisine geriledi.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında Türkiye hakkında 2016 yılında verilen 88 karardan 77'si en az 1 hak ihlaliyle, 2017 yılında verilen 116 karardan 99'u en az 1 hak ihlaliyle, 2018 yılında verilen 146 karardan 140'ı en az 1 hak ihlaliyle, 2019 yılında verilen 113 karardan 96'sı en az 1 hak ihlaliyle sonuçlandı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları arasında Avrupa Konseyi üyesi olan 47 devletin toplam 7 bin 584 uygulanmayı bekleyen kararı bulunurken Türkiye tek başına bunların bin 446'sını uygulamayarak Rusya'nın ardından ikinci oldu.

Sivil darbe rejiminde AIHM, Türkiye hakkında ilk kez Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 18. maddesinin ihlal edildiğine dair kararlar verdi. Kasım 2018'de Selahattin Demirtaş hakkında, Aralık 2019'da ise Osman Kavala hakkında madde 18'den ihlal kararı verilmesi, Türkiye'de mahkemelerin hukuki değil siyasi kararlar verdiğini, devletin yetkisini kötüye kullandığını tespit ediyor.

VIII. Sivil Darbede Kadın Cinayetleri Arttı

Sivil darbe sırasında savcılıklarda dosya sayıları önemli ölçüde artmışken ve mahkemeler artan dava sayıları ile meşgulken kadın cinayetlerinin artışı durmadı. 2015 yılında öldürülen kadın sayısı 303 iken 2016 yılında bu sayı 328 oldu, 2017'de 409, 2018'de 440 ve 2019'da 474 kadın erkekler tarafından öldürüldü.